

Na Zemi
sme
na chvíľku
nádherní

OceanVuong

Ljndeni

Na Zemi sme na chvíľku nádherní

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

Ocean Vuong

Na Zemi sme na chvíľku nádherní – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

Na Zemi sme na chvíľku nádherní

Ocean Vuong

Na Zemi
sme
na chvílku
nádherní

Z angličtiny preložil Miroslav Bellay

Ljndeni

Ocean Vuong: *On Earth We're Briefly Gorgeous*

Copyright © 2019 by Ocean Vuong

Translation © Miroslav Bellay, 2024

Slovak edition © Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2024

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-4020-3

ISBN e-knihy 978-80-566-4011-1 (1. zverejnenie, 2024) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-566-4012-8 (1. zverejnenie, 2024) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-566-4010-4 (1. zverejnenie, 2024) (ePDF)

Venujem svojej matke

*Možnože – pričom slová použijem ako kus zeme
a svoj život ako stavebný kameň –
dokážem vystavať tvoj stred.*

Čchiou Miao-ťin

*Chcem ti povedať pravdu, už som ti predsa hovorila
o mohutných riekach.*

Joan Didionová

Začnem odznova.

Milá mama,

píšem, aby som ti bol bližšie, hoci sa každým slovom od teba vzdďľujem. Píšem, aby som sa vrátil v čase, na odpočívadlo vo Virgínii, keď si s hrôzou pozerala na vypreparovanú jeleniu hlavu nad automatom na nápoje pri záchodoch. Na tvár ti vrhalo tieň parožíe. V aute si potom stále krútila hlavou. „Nechápem, že niekto urobí niečo také. Nevidia, že to je mŕtvola? Mŕtvoly by mali odísť, a nie tu trčať naveky.“

Teraz si vybavujem toho jeleňa, ako si hľadela do jeho čiernych sklených očí a videla v nich svoj odraz, celé svoje telo, pokrivené v neživom zrkadle. A ani tak tebou neotriasla tá groteskne vystavená sŕtatá hlava, skôr to preparovanie, ktoré predstavovalo smrť bez konca, smrť, ktorá neprestajne zomiera, keď kráčame popri nej, aby sme vykonali potrebu.

Píšem, pretože mi vraveli, aby som vetu nikdy nezačínal slovom *pretože*. Ja som sa však nesnažil napísať vetu – snažil som sa

vyslobodiť. Pretože sloboda, ako som počul, nie je nič iné než vzdialenosť medzi lovcom a jeho korisťou.

Jeseň. Kdesi nad Michiganom sa kolónia monarchov sťahovavých rátajúca vyše pätnásťtisíc jedincov chystá na každoročný let na juh. V priebehu dvoch mesiacov, od septembra do novembra, sa trepotaním krídel presunú z južnej Kanady a Spojených štátov do oblastí stredného Mexika, kde prečkajú zimu.

Posedávajú medzi nami, na okenných parapetoch a pletivových plotoch, na šnúrach na bielizeň prehnutých pod ťarchou čerstvo vypratého oblečenia či na vyblednutej kapote chevroletu. Pomaly si zložia krídla, akoby si ich chceli šetriť, a potom nimi znova mávnu a vzlietnu.

Celá generácia môže uhynúť za jednu mrazivú noc. Žitie je teda otázkou času, otázkou načasovania.

Času, keď som mal päť alebo šesť rokov, zo randy som na teba vyskočil spoza chodbových dverí a skríkol som „Bum!“. Zjačala si, tvár sa ti skrivila a zvrážtila, potom si sa rozvzlykala, objala si si hrud', oprela si sa o dvere a lapala si po dychu. Stál som tam zaražený, hračkárska vojenská prilba sa mi zošuchla z hlavy. Bol som americký chlapec, ktorý napodobňoval to, čo videl v telke. Nevedel som, že vojnu stále nosíš v sebe, netušil som, že vôbec nejaká vojna bola a že ak do teba vstúpi, už nikdy neodíde – že vytvára ozvenu, zvuk, ktorý má podobu tvojho vlastného syna. Bum.

Času, keď som v tretej triede s pomocou pani Callahanovej, učiteľky angličtiny, prečítal prvú knihu a zamiloval som si ju – detskú knižku s názvom *Búrková torta* od Patricie Polaccovej.

V príbehu sa dievčatko spolu s babičkou rozhodli upiecť tortu namiesto toho, aby zadebnili okná a na dvere pribili dosky, hoci sa na zelenom obzore zbierali búrkové mračná. Ich riskantné konanie – to, ako odvážne potlačili zdravý rozum – mi vyrazilo dych. Pani Callahanová stála za mnou, ústa mala pri mojom uchu a vťahovala ma hlbšie do prúdu jazyka. Príbeh sa rozvíjal, so slovami sa prihnala aj búrka, a keď som slová zopakoval, prihnala sa ešte raz. Upiecť tortu, keď vyčíňa búrka, je ako nakrmiť sa sladkosťami na pokraji nebezpečenstva.

Mal som asi štyri roky, keď si ma prvýkrát udrela. Ruka, záblesk, zúčtovanie. Ústa mi po dotyku horeli.

Spomínam si na to, keď som sa snažil naučiť ňa čítať, tak ako to mňa učila pani Callahanová – pery som mal pri tvojom uchu, ruku položenú na tej tvojej a pod našimi tieňmi plynuli slová. Tým činom (syn, ktorý učí matku) sa prevrátili naše úlohy a zároveň aj identity, ktoré boli v tejto krajine už aj tak oslabené a okresané. Po niekoľkých nevydarených pokusoch a koktaní sa ti vety skrútili alebo uzamkli v hrdle a zahanbená neúspechom si knižku zavrela. „Nemusím vedieť čítať,“ vyhlásila si a so zdrveným výrazom si vstala od stola. „Veď *vidím* – a doteraz som s tým vystačila, no nie?“

Potom si spomínam na diaľkový ovládač. Na nepeknú modrinu na predlaktí, o ktorej som klamal učiteľom. „Spadol som pri naháňačke.“

Spomínam si na to, keď si mala štyridsaťšesť a zrazu si zatúžila vyfarbovať. „Poďme do obchodu,“ povedala si raz ráno. „Potrebujem omaľovánky.“ Celé mesiace si vyplňala priestor medzi

predlaktiami farbami, ktorých názvy si ani nedokázala vysloviť. *Purpurová, rumelková, nechtíková, cínová, borievková, škoricová.* Deň čo deň si sa celé hodiny hrbila nad farmárskymi krajinkami, nad pasienkami, nad Parížom, nad dvoma koňmi na vetrom zbičovanej planine, nad tvárou dievčaťa s čiernymi vlasmi a s pokožkou, ktorú si nevyfarbila, nechala si ju bielu. Rozvešala si obrázky po celom dome a ten začal pripomínať triedu základnej školy. Keď som sa ťa spýtal: „Prečo omaľovánky, prečo teraz?“, položila si zaфіrovú pastelku a zasnene si hľadela na nedokončenú záhradu. „Na chvíľu sa do nich vnorím,“ odvetila si, „ale všetko vnímam. Akoby som stále bola tu, v tejto miestnosti.“

Spomínam si na to, keď si mi hodila do hlavy škatuľu s legom. Keď na drevenú podlahu kvapkala krv.

„Predstavil si si niekedy nejaké miesto a preniesol sa tam?“ opýtala si sa ma, zatiaľ čo si vyfarbovala domček v štýle Thomasa Kinkadea. „Pozeral si sa niekedy na seba od chrbta, ako kráčaš do tej scenérie? Ako kráčaš preč od seba samého?“

Ako som ti mohol povedať, že to, čo si opisovala, je písanie? Ako som ti mohol povedať, že sme si napriek všetkému veľmi blízki, že sme ako tie naše ruky spojené na dvoch rôznych stránkach?

„Prepáč,“ ospravedlňovala si sa, keď si mi obväzovala ranu na čele. „Obleč sa. Zájdeme do McDonaldu.“ S bolesťou pulzujúcou v hlave som namáčal kuracie nugetky do kečupu a ty si ma pozorovala. „Musíš narásť a zosilnieť, jasné?“

Včera som si znova prečítal *Denník o zármutku* Rolanda Barthesa, knihu, ktorú písal každý deň v priebehu roka po matkinej smr-

ti. *Poznám telo svojej matky, píše, choré, a potom umierajúce. Vtedy som prestal čítať. Vtedy som sa rozhodol, že ti napíšem. Tebe, ktorá ešte žiješ.*

O tom, ako sme sa vždy v sobotu na konci mesiaca vybrali do nákupného centra, ak ti zostali nejaké peniaze po zaplatení účtov. Niektorí ľudia sa vyobliekajú do kostola či na večierok; my sme sa vyparádili do obchodného centra pri diaľnici. Vstala si skôr, hodiť si sa maľovala, obliekla si si svoje najlepšie čierne šaty s flitrami, dala si si jediný pár zlatých kruhových náušnic a obula čierne brokátové topánky. Potom si si kľakla, naniesla si mi na vlasy poriadnu dávku pomády a začesala ich.

Nestranný pozorovateľ by nepovedal, že jedlo kupujeme v miestnom obchode na rohu Franklin Avenue, kde sa pri dverách povalovali účtenky, kde základné potraviny ako mlieko či vajcia boli trikrát drahšie než na predmestí, v obchode, kde scvrknuté a otlčené jablká ležali v kartónových škatuliach, ktorých dno nasiaklo prasacou krvou vytekajúcou z deravej debničky s bravčovými kotletami a už dávno roztopeným ľadom.

„Dáme si tie fajnové čokoládky,“ povedala si a ukázala na obchod s čokoládou. Do malého papierového vrečka sme si vybrali päť či šesť kúskov. Často sme si v obchodnom centre nekúpili nič iné. Potom sme sa šli prejsť, vrečko sme si podávali z ruky do ruky, až sme mali prsty hnedé a sladké. „Takto si treba užívať život,“ hovorievala si a olizovala si si prsty, z nechtov sa ti po týždni práce v nechtovom štúdiu odlupoval ružový lak.

O tom, ako si kričala a zaháňala sa päťami na parkovisku, zatiaľ čo ti podvečerné slnko sfarbilo vlasy dočervena. Rukami som si chránil hlavu pred údermi tvojich hánok.

O tom, ako sme sa v sobotu prechádzali uličkami, až kým obchody jeden za druhým nespustili oceľové mreže. Potom sme sa vybrali na autobusovú zastávku na konci ulice a para z úst sa nám vznášala nad hlavami. Na tvári sa ti už rozmazal mejkap. V rukách sme okrem svojich rúk nedržali nič.

Dnes ráno, tesne pred východom slnka, stál za mojím oknom jeleň. Hmla bola taká hustá a žiarivá, že druhý jeleň, ktorý stál neďaleko, vyzeral ako tieň toho prvého. Tento výjav by si mohla vyfarbiť. Mohla by si ho nazvať „Dejiny pamäti“.

Migráciu môže spustiť sklon slnečných lúčov, ktorý naznačuje zmenu ročného obdobia, teploty, života rastlín a prísunu potravy. Samičky monarchov sťahovavých kladú vajíčka cestou. Každý príbeh sa rozvetvuje ako strom, pričom každá vetvička je príbehom rozdelenia. Cesta je dlhá takmer sedemtisícosemsto kilometrov, viac, než meria táto krajina. Monarchovia, ktorí odletia na juh, sa naspäť na sever už nevrátia. Každý odlet je ich posledný. Vráti sa len potomkovia; len budúcnosť znova navštívi minulosť.

Čím je krajina, ak nie vetou bez hraníc, životom?

O tom, ako si u čínskeho mäsiara ukázala na pečené prasa zavesené na háku. „Presne tak vyzerajú rebrá človeka, ktorý uho-rel.“ Pridusene si sa zachichotala, potom si zmĺkla a so zachmúreným výrazom si vybrala peňaženku a prepočítala peniaze.

Čím je krajina, ak nie doživotím?

O tom, ako sa mi o ramennú kosť rozbil džbán plný mlieka. Na kuchynské obkladačky potom pršal biely dážď.

O tom, ako sme boli v zábavnom parku a išla si so mnou na horskú dráhu Supermana, pretože som sa bál ísť sám. Potom si vracala s hlavou strčenou v odpadkovom koši. V návale radosti som ti zabudol povedať *Ďakujem*.

O tom, ako sme šli do sekáča a nákupný vozík sme naplnili vecami so žltou visačkou, pretože v ten deň žltá visačka znamenala päťdesiatpercentnú zľavu. Postrčil som vozík, naskočil som na zadnú tyč, kížal som sa a s hŕbou vyradených pokladov som sa cítil ako milionár. Mala si vtedy narodeniny. Utrácali sme. „Vyzerám ako pravá Američanka?“ spýtala si sa, keď si si primeriavala biele šaty. Boli až príliš formálne na bežné nosenie, a zároveň dostatočne neformálne, aby si našla príležitosť obliecť si ich. Aby si im dala šancu. S úsmevom som prikývol. Vozík bol už taký naložený, že som ani nevidel, kam idem.

O tom, ako si schmatla kuchynský nôž, a potom si ho roztrase-ná položila a zašepkala si: „Vypadni. Vypadni.“ A ja som vybehol z dverí do tmavých letných ulíc. Utekal som, pokým som nezabudol, že mám desať, pokým som nepočul nič len tlkot svojho srdca.

O tom, ako som bol v New Yorku týždeň po tom, čo pri autonehode zomrel bratranec Phuong, a keď som sa chystal nastúpiť do prímestského vlaku linky 2 a otvorili sa dvere, zbadal som jeho tvár, jasnú a oválnu, pozeral priamo na mňa plný života. Zalapal som po dychu – bolo mi však jasné, že onen muž sa naňho iba podobá. No aj tak, vidieť niečo, o čom som si myslel, že už nikdy

neuvídím – tie isté črty, tá mohutná sánka a to široké čelo –, ma vyviedlo z miery. Z úst sa mi vydralo jeho meno skôr, ako som ho stihol zastaviť. Keď som vystúpil z vlaku, sadol som si na hydrant a zavolať ti. „Mami, videl som ho,“ nadýchol som sa. „Mami, prisahám, že som ho videl. Viem, že to znie hlúpo, ale videl som Phuonga vo vlaku.“ Mal som panický záchvat. A ty si to vedela. Chvíľu si mlčala, a potom si začala pohmkávať melódiu *Veľa šťastia, zdravia*. Nemal som narodeniny, no bola to jediná pesnička, ktorú si vedela po anglicky. A ja som ňa počúval s telefónom pritisnutým k uchu tak silno, že som mal ešte niekoľko hodín na líci otlačený ružový obdĺžnik.

Mám dvadsaťosem rokov, 163 centimetrov, 51 kíľ. Vyzerám pekne presne z troch uhlov a príšerne zo všetkých ostatných. Píšem ti z tela, ktoré kedysi bolo твоjim. Čím chcem povedať, že ti píšem ako syn.

Ak budeme mať šťastie, koniec vety bude naším začiatkom. Ak budeme mať šťastie, niečo mi odovzdáš – nejakú ďalšiu abecedu vpísanú do krvi, nejakú hnaciu silu či neurón; predkov, ktorí nabijú svojich potomkov silou, čo ich pobáda letieť na juh; predkov, ktorí ich nasmerujú na dráhu, ktorú nemal nikto prežiť.

Otom, ako si v nechtovom štúdiu utešovala zákazníčku, ktorú nedávno postihla strata. Zatiaľčo si jej lakovala nechty, s plačom rozprávala: „Prišla som o dieťa, o svoje dievčatko, Julie. Nemôžem tomu uveriť, bola moja najsilnejšia, moja najstaršia.“

Prikývla si, sponad rúška si na ňu upierala chápacý pohľad. „To byť dobré, to byť dobré,“ chlácholila si ju po anglicky, „ty neplakať. Tvoja Julie,“ pokračovala si, „ako ona umrieť?“

„Rakovina,“ povedala tá pani. „A navyše na dvore! Zomrela priamo na dvore, dočerta.“

Odložila si jej ruku a sňala si si rúško. Rakovina. Naklonila si sa k nej. „Moja mama tiež umrieť na rakovina.“ Miestnosť stíchla. Tvoje kolegyne sa pomrvili na stoličkách. „Čo stať na dvore, prečo ona umrieť tam?“

Žena si utrela oči. „Pretože tam bývala. Julie bola kobyla.“

Prikývla si, nasadila si si rúško a vrátila si sa k lakovaniu nech-tov. Keď tá žena odišla, rúško si šmarila cez celú miestnosť. „Posraná kobyla?“ skríkla si po vietnamsky. „Doriti, a to som sa už chystala odniesť jej dcére kvety na hrob!“ Po zvyšok dňa si podchvíľou zdvihla zrak od tej či onej ruky a zvolala si: „Bola to posraná kobyla!“ a všetci sme vždy vybuchli do smiechu.

O tom, keď som ako trinásťročný konečne povedal dosť. Ruku si mala zdvihnutú vo vzduchu, líčna kosť ma ešte páčila po prvom údere. „Prestaň, mami. Prestaň. Prosím ťa.“ Dival som sa na teba vzdorovito, ako som sa naučil dívať do očí tým, čo ma šikanovali. Bez slova si sa zvrtila, obliekla si si hnedý vlnený kabát a šla si do obchodu. „Idem kúpiť vajcia,“ prehodila si ponad plece, akoby sa nič nebolo stalo. No obaja sme si uvedomili, že ma už nikdy neudrieš.

Monarchovia, ktorí prežili cestu na juh, odovzdali túto správu svojim deťom. Do génov sa im tak vpísala spomienka na príbuzných, ktorí uhynuli začiatkom zimy.

Kedy sa skončí vojna? Kedy budem môcť vysloviť tvoje meno tak, aby nevyjadrovalo to, čo si po sebe zanechala?

O tom, ako som sa zobudil uprostred najtmavšej noci a v mojej hlave – nie, v dome – potichu hrala hudba. Po studenej drevenej podlahe som prešiel do tvojej izby. Posteľ bola prázdna. „Mami,“ zašepkal som do hudby, stál som tam ochabnuto ako zrezaný kvet. Bol to Chopin a hudba zaznievala zo šatníka. Dvere rámovalo červené svetlo, akoby za nimi horelo. Sadol som si pred ne, započúval som sa do predohry a do tvojho pokojného dýchania. Netuším, ako dlho som tam sedel. V jednej chvíli som sa však vrátil do postele, prikryl som sa až po uši a dúfal som, že to prestane. Nie hudba, ale triaška. „Mami,“ zopakoval som do prázdna, „vyjdi odtiaľ. Vráť sa.“

Raz si mi povedala, že ľudské oko je ten najosamelejší boží výtvor. Zreničkou pritom toho prejde mnoho, no nezadrží nič. Osamotené oko v jamke ani nevie, že existuje druhé oko, úplne rovnaké, len pár centimetrov vedľa, rovnako lačné a prázdne. Keď si otvorila dvere a ja som prvý raz v živote videl padať sneh, zašepkala si: „Pozerať sa.“

O tom, ako si nad drezom čistila za košík zelenej fazuľky a z ničoho nič si prehodila: „Nie som monštrum. Som matka.“

Čo myslíme tým, keď povieme slovo *prežiť*? Možno je prežiťší posledný človek, ktorý príde domov, posledný monarcha, ktorý zosadne na konár ohnutý pod ťarchou duchov.

Obkolesilo nás ráno.

Položil som knihu. Lúskanie strukov neprestávalo. Padali do drezu ako prsty. „Nie si monštrum,“ povedal som.

Bola to lož.

Chcel som povedať, že byť monštrum nie je až také zlé. Pôvodom latinské slovo *monstrum*, božský posol katastrof, prevzala stará francúzština a označovalo mytologické zviera: kentaura, gryfa, fauna. Byť monštrum znamená byť zmiešaným symbolom, majákom: útočiskom a zároveň varovaním.

Čítal som, že rodičia trpiaci posttraumatickým syndrómom častejšie bijú svoje deti. Možno to má monštruózny dôvod. Možno ak človek zodvihne ruku na svoje dieťa, pripravuje ho na vojnu. Učí ho, že ak mu v hrudi bije srdce, nikdy nie je jednoduché to srdce presvedčiť, aby súhlasilo s telom.

Neviem.

Viem však, že si mi vtedy v sekáči s doširoka otvorenými zahmlenými očami podala tie biele šaty. „Prečítaj si to,“ požiadala si ma, „a povedz mi, či sú ohňovzdorné.“ Prezrel som lem, preskúmal písmenká na visačke, a hoci som ich ešte nevedel prečítať, povedal som: „Hej.“ Ani okom som nemihol. „Hej,“ zaklamal som a pridržal som ti šaty pod bradou. „Sú ohňovzdorné.“

O niekoľko dní neskôr, keď si bola v práci, ma v predzáhradke zbadať v tých šatách chlapec od susedov, ktorý šiel okolo na bicykli – obliekol som si ich v domnení, že sa na teba budem viac podobať. Na druhý deň cez prestávku na mňa decká pokrikovali, že som *cvok*, *teploš*, *buzerant*. Až omnoho neskôr som pochopil, že aj tieto slová sú synonymá slova *monštrum*.

Občas si predstavujem, že monarchovia neodlietajú pred zimou, ale pred napalmovými oblakmi z čias tvojho detstva vo

Vietname. Predstavujem si, ako unikajú pred tými ohnivými výbuchmi bez ujmy, ako trepocú malými čierno-červenými krídelkami, pričom vyzerajú ako trosky letiace po oblohe tisícky kilometrov, a človek pri pohľade na nebo ani nerozozná, kde došlo k výbuchu. V čistom, sviežom povetrí sa vznáša iba roj motýľov, ktorých krídla sú po toľkých vzplanutiach ohňovzdorné.

„To je dobre, zlatko.“ S kamennou tvárou a so šatami pritisnutými k hrudi si sa mi zahľadela ponad plece. „Veľmi dobré.“

Si matka, mami. Si však aj monštrum. Ale som ním aj ja – a preto sa ti nemôžem obrátiť chrbtom. Preto som ten najosamelejší boží výtvor zaostřil práve na teba.

Pozerať sa.

V predchádzajúcej verzii tohto listu, ktorú som už vymazal, som ti porozprával, ako som sa stal spisovateľom. Ako som šiel na vysokú, prvý z našej rodiny, a premárnil som túto príležitosť na diplom z angličtiny. Ako som sa vykašľal na poondiatu strednú, aby som mohol tráviť dni v newyorských knižniciach a čítať prazvláštny texty mŕtvych autorov, z ktorých väčšine ani na um nešlo, že sa nad ich vetami bude skláňať tvár kohosi, ako som ja – a už vôbec nie, že by ma ich vety mohli zachrániť. Nič z toho však už teraz nie je dôležité. Dôležité je, že hoci som to neplánoval, vďaka tomu všetkému som tu, na tejto stránke, a rozprávam ti, čo sa nikdy nedozvieš.

Kedysi som bol chlapec bez modrín. Mal som osem rokov a v garsónke v Hartforde som sa pozeral na spiacu tvár babičky Lan. Hoci bola tvoja mama, neboli ste si podobné; pokožku mala o tri odtiene tmavšiu, ako hlinu po daždi, napnutú na kostnatej tvári s očami trblietavými ako úlomky skla. Už neviem, prečo som opustil kôpku zelených vojačikov a šiel som na miesto, kde

s rukami zloženými na hrudi ležala pod dekou na tvrdej drevenej podlahe. Spala a oči sa jej pod viečkami pohybovali sem a tam. Čelo rozryté hlbokými vráskami odzrkadľovalo jej päťdesiatšesť rokov. Pri ústach jej pristála mucha, potom precupitala na okraj fialovkastých pier. Lan pomykala ľavým lícom. Pokožka posiatá veľkými čiernymi pórmami sa jej na slnku vlnila. Ešte nikdy som nevidel toľko pohybu v spánku – až na psy, tie behajú v snoch, o ktorých sa nikto z nás nič nedozvie.

Teraz si uvedomujem, že som hľadal pokoj, nie však pokoj jej tela, ktoré sa v spánku mykalo, ale pokoj jej mysle. Len v tomto chvíľkovom tichu sa jej mozog, v bdelom stave divoký a výbušný, upokojil. Mal som dojem, akoby som sledoval neznámu osobu s perami zvrásnenými do spokojného výrazu, cudzieho bdejúcej Lan, ktorá pre neustále sa zhoršujúcu schizofréniu z vojny zvyčajne zo seba súkala iba nesúvislé vety. Pamätám si práve jej pomätenosť. Odjakživa sa predtým mnou prepínala z jedného stavu do druhého, chvíľu bola pri zmysloch, potom zas nie. Takže keď som ju teraz pozoroval v popoludňajšom svetle takú pokojnú, bolo to, akoby som sa vrátil v čase.

Jedno oko sa otvorilo. Potiahnuté mliečnou vrstvou spánku sa rozšírilo, aby zachytilo môj obraz. Stál som zoči-voči sebe, akoby ma tam prišpendlil lúč svetla dopadajúci cez okno. Potom sa otvorilo aj druhé oko, bolo ružovkasté, ale jasnejšie.

„Si hladný, Psíček?“ spýtala sa Lan s kamennou tvárou, akoby stále spala.

Prikývol som.

„Čo by sme mali jesť o takomto čase?“ Širokým gestom ukázala po miestnosti.

Usúdil som, že išlo o rečnícku otázku, a zahryzol som si do pery.

No mýlil som sa. „Pýtala som sa, čo budeme jesť.“ Posadila sa, vlasy po pleciah jej odstávali smerom dozadu, takže vyzerala ako kreslená postavička po výbuchu dynamitu. Štvornožky sa odplazila k mojim vojačikom, čupla si, jedného vybrala z kôpky, držala ho v prstoch a prezerala si ho. Bezchybné boli na nej len perfektne upravené a nalakované nechty, o ktoré si sa jej starala so zvyčajnou dôkladnosťou. Úhľadné a rubínovo lesklé, odvádzali pozornosť od mozolov a popraskaných kĺbov na prstoch, keď zvierala vojačika – radistu s vysielaczkou – a skúmala ho ako nejaký novoobjavený artefakt.

Kľachiaci vojačik s vysielaczkou na chrbte bol odsúdený na to, aby naveky kričal do slúchadla. Podľa uniformy bojoval v druhej svetovej vojne. „Ktože siiii, mesjé?“ spýtala sa plastovej figúrky zlátaninou angličtiny a francúzštiny. Švihnutím ruky si priložila vysielacčku k uchu a s pohľadom upretým na mňa sústredene počúvala. „Vieš, čo hovoria, Psíček?“ zašepkala po vietnamsky. „Hovoria, že...“ Hlavu nachýlila nabok a so zeleným vojačikom pri uchu sa naklonila ku mne, dych jej bolo cítiť kvapkami proti kašľu a hlbokým spánkom. „Hovoria, že dobrí vojaci vyhrávajú iba vtedy, ak ich babičky vykrmujú.“ Prerývane sa zachichotala – potom zmĺkla, na tvári sa jej usadil prázdny výraz, vojačika s vysielaczkou mi vložila do dlane a zovrela mi okolo neho prsty. Z ničoho nič sa postavila a odšuchtala sa do kuchyne, sandále plieskali na podlahe. Stískal som tú správu a do dlane ma píchala plastová anténka, zatiaľ čo cez stenu prenikali do izby tlmené zvuky reggae od susedov.

Mám a vždy som aj mal mnoho mien. Lan ma volala Psíček. Prečo žena, ktorá pomenovala samu seba a svoju dcéru podľa kvetín, volala svojho vnuka *Pes*? Pretože to bola žena, ktorá ochraňovala svojich najbližších. Ako vieš, v dedine, kde Lan vyrástla, dieťa, často najmenšie alebo najslabšie mláďa zo stáda, ako som bol aj ja, pomenovali po najviac opovrhnutiahodných veciach: démon, dieťa duchov, prasací rypák, opičiak, volská hlava, bastard – meno Psíček bolo ešte dosť láskavé. Krajinou sa totiž potulovali zlí duchovia a hľadali zdravé, krásne deti. Ak počuli, že niekto volá k večeri ohyzdnú a hroznú bytosť, taký dom obišli a dieťa ušetrili. Milovať niekoho preto znamenalo pomenovať ho po niečom natoľko bezvýznamnom, že si ho nikto ani len nevšímne – a nechá ho nažive. Meno, nenápadné ako vzduch, môže byť teda ochranou. Psíčkovou ochranou.

Sedel som v kuchyni na dlažbe a sledoval som, ako Lan nakladá dve kôpky pariacej sa ryže do porcelánovej misky olemovanej maľovaným viničom indigovej farby. Vzala čajník a ryžu preliala prúdom jazmínového čaju tak, aby sa v bledejantárovej tekutine vznášalo len niekoľko zrníčok. Sedeli sme na zemi a navzájom sme si tú voňavú a dymiacu misku podávali. Chutilo to tak, ako by zrejme chutili popučené kvety – horko a sucho, s výrazným a sladkým dozvukom. „Pravý roľnícky pokrm.“ Lan sa usmiala. „Toto je náš fast food, Psíček. Toto je náš McDonald’s!“ Naklonila sa na stranu a poriadne si prdla. Zopakoval som to po nej a prdol som si aj ja, načo sme sa obaja so zavretými očami rozosmiali. Lan odrazu prestala. „Dojedz to.“ Bradou ukázala na misku. „Za každé nezje-

dené zrníčko ryže budeš musieť zjesť v pekle jedného červíka.“ Zo zápästia si zvliekla gumičku a stiahla si ňou vlasy do drdola.

Vraví sa, že trauma postihuje nielen mozog, ale celé telo, jeho svaly, kĺby aj držanie. Lan sa neustále hrbila – niekedy až tak, že keď stála pri dreze a umývala riad, takmer jej nebolo vidieť hlavu, len poskakujúci uzol vyviazaných vlasov.

Pozrela na kuchynskú poličku, ktorá až na osamelý a napoly zjedený pohár arašidového masla zívala prázdnotou. „Musím kúpiť viac chleba.“

Raz v noci, deň či dva pred Dňom nezávislosti, odpaľovali susedia zo strechy na konci ulice ohňostroje. Na fialovú, svetlom znečistenú oblohu stúpali fosforeskujúce pásy a trieštili sa vo výbuchoch, ktorých ozvena sa niesla naším bytom. Spal som na podlahe v obývačke, vtesnaný medzi teba a Lan, keď som zrazu pocítil, že teplo jej tela, ktorým sa celú noc tisla ku mne, sa vytratilo. Keď som sa otočil, kľáčala a šialene driapala po prikrývke. Ešte než som sa stihol spýtať, čo sa deje, zakryla mi ústa studenou a vlhkou rukou. Priložila si prst k perám.

„Pssst. Ak začneš kričať,“ počul som, ako hovorí, „mínometníci zistia, kde sme.“

Pouličné svetlo sa jej odrážalo v očiach a odhalilo nenávistné žlté fláky na jej tvári. Schmatla ma za zápästie a ťahala k oknu. Ukrčili sme sa pod parapetom a počúvali sme rachot pyrotechniky nad našimi hlavami. Pomaly si ma pritiahla do lona a spolu sme vyčkávali.

Prerušovaným šeptom mi rozprávala o mínometoch, rukou mi každú chvíľu zakrývala dolnú časť tváre – v nose ma štipal preni-

kavý pach cesnaku a tigrej masti. Takto sme sedeli hádam aj dve hodiny, na chrbte som cítil tlkot jej srdca. Izba postupne zosivela, potom sa pred nami zjavili dve spiace postavy zabalené v dekách, ležiace na podlahe: ty a tvoja sestra Mai. Vyzerali ste ako tiché pohoria dvíhajúce sa v zasneženej tundre. Pomyslel som si, že moja rodina je ako táto arktická krajina, v ktorej po noci delostreleckej paľby zavládol pokoj. Keď mi Lanina brada oťažela na pleci a pri uchu som počul jej pravidelný dych, vedel som, že sa v spánku konečne pridala k svojim dcéram, a nevidel som nič, iba jemný, absolútny, bezmenný júlový sneh.

Predtým, ako sa zo mňa stal Psíček, mal som iné meno – meno, s ktorým som sa narodil. Tvojím synom som sa stal v jedno októbrové popoludnie v chatrči so strechou z banánových listov na okraji Saigonu, na tom istom ryžovom poli, na ktorom si vyrástla ty. Podľa Laniných slov pred chatrčou čakal na môj prvý krik miestny šaman s dvoma pomocníkmi. Len čo Lan s pôrodnými babicami prestrihli pupočnú šnúru, šaman s pomocníkmi vpadli dnu, ešte lepkavého z pôrodu ma zabalili do bieleho plátna a náhlili sa so mnou k neďalekej rieke, kde ma okúpali v závoji dymu z kadidla a šalvie.

Vreštieceho, s čelom zababraným od popola ma vložili do náručia otcovi a šaman zašepkal meno, ktoré mi vybral. Znamená to Vlastenecký vodca národa, vysvetlil. Najal si ho otec, a preto si myslím, že pri výbere mena vzal do úvahy otcovo nevrlé správanie, to, že keď hovoril, jeho gestá pripomínali údery, a že pri chôdzi vypínal hrud', aby jeho stošesťdesiatcentimetrová postava

vyzerala vyššia. Vybral také meno, aby ulahodil tomu, kto mu zaplatil. A podarilo sa mu to. Lan vravela, že otec ma na prahu chatrče zdvihol nad hlavu a doslova žiaril. „Môj syn bude vodcom Vietnamu,“ zvolal. Lenže prešli dva roky a vo Vietname – ktorý bol trinásť rokov po vojne stále v troskách – boli pomery natoľko zlé, že sme boli nútení opustiť miesto, kde vtedy otec stál a kde tvoja krv vytvorila tmavočervený kruh medzi tvojimi nohami a hlinu premenila na blato – miesto, kde som sa narodil.

Inokedy mala Lan k hluku opačný postoj. Pamätáš na tú noc, keď sme sa zhromaždili okolo nej, aby sme si po večeri vypočuli nejaký príbeh, a na ulici sa začalo strieľať? Hoci v Hartforde nebola streľba nič výnimočné, ten zvuk – taký prenikavý, a zároveň obvyčajnejší, než som si predstavoval, akoby juniorský bejzbalový hráč opakovane odpálil loptičku – ma zakaždým prekvapil. Ja, ty a teta Mai sme skríkli, líca a nosy sme pritlačili k dlážke. „Zhasnite niekto,“ zakričala si.

Keď izba na pár sekúnd potemnela, Lan povedala: „Čo je? Veď to boli len tri výstrely.“ Jej hlas prichádzal z miesta, kde predtým sedela. Ani brvou nepohla. „No nie? Je po vás, alebo stále dýchate?“

Kývla na nás, aby sme vstali, a oblečenie jej zašušťalo na koži. „Za vojny celé dediny vyleteli do ľufu skôr, než si ľudia stihli pozbierať svojich sedem slivák.“ Vysmrkala sa. „Zažnite, nech nezabudnem, kde som skončila.“

Jednou z mojich úloh bolo vziať pinzetu a po jednom vytrhávať Lan šedivé vlasy. „Z toho snehu vo vlasoch ma svrbí hlava,“ vysvetľovala. „Vytrháš mi tie svrbivé vlasy, Psíček? Sneh vo mne

zapúšťa korene.“ Do ruky mi vložila pinzetu. „Spravíš z babičky mladuchu, dobre?“ povedala potichu a usmiala sa.

Za túto prácu mi platila príbehmi. Hlavu natočila smerom k oknu a ja som si s pinzetou v ruke klakol za ňu na vankúš. Začala rozprávať, a ako sa vnárala hlbšie do príbehu, hlas jej o oktávu klesol. Väčšinou, čo bolo u nej bežné, plietla piate cez deviate a príbehy sa opakoali. Vyfučali jej z hlavy, a o týždeň sa vrátili, pričom úvod bol vždy rovnaký. „Tak a teraz, Psíček, *naozaj* padneš na zadok. Počúvaš ma? Zaujíma ťa vôbec, čo hovorím? Dobre. Pretože ja nikdy neklamem.“ Potom nasledoval známy príbeh, ktorý prerušovala rovnakými dramatickými pauzami a zmenami tónu v momentoch napätia či pri kľúčových zvratoch. Perami som tie vety opakoal, akoby som tento film sledoval už po milióny raz – film natočený podľa Laniných slov a dotvorený mojou fantáziou. Takto sme spolupracovali.

Zatiaľ čo som vytrhával vlasy, prázdne steny okolo nás sa plnili rozprávkovými krajinami, alebo skôr sa do nich otvárali, a opadávajúca omietka odhalila skrytú minulosť. Scény z vojny, bájky o opiciach podobných človeku, o starodávnych lapačoch duchov z kopcov za mestom Đà Lạt, ktorým sa platilo džbánmi ryžového vína a ktorí putovali z dediny do dediny so svorkami divých psov a s palmovými listami, na ktorých mali načmárané čarovné formulky.

Lan mi však rozprávala aj o sebe. O tom, ako si sa narodila, o bielom americkom vojakovi, ktorý slúžil na torpédoborci v zátokke Cam Ranh. Ako ho stretla, oblečená v purpurovom *áo dài*, ktoré sa vlnilo za ňou, keď kráčala pod barovými svetlami. Ako opustila prvého manžela, ktorého jej vybrali rodičia. Ako ju, vtedy mladú ženu, ktorá žila bez rodiny v meste zmietanom vojnou, ži-

vilo jej telo, jej purpurové šaty. Zatiaľ čo rozprávala, ruka mi spomalila, až napokon znehybnela. Pohrúžil som sa do filmu, ktorý sa odvíjal na stenách bytu. Zabudol som sa v tom príbehu, stratil som sa v ňom, až kým sa Lan nenatiahla a neplesla ma po stehne. „Hej, nespi mi tu!“

Ja som však nespál. Stál som tam vedľa nej, purpurové šaty sa vlnili v zafajčenom bare, v ktorom cinkali poháre a zapáchal motorový olej, cigary, vodka a pušný prach z vojenských uniforiem.

„Pomôž mi, Psíček.“ Pritisla si moje dlane na hrud'. „Pomôž mi zostať mladou, zbav ma toho snehu – zbav ma všetkého.“ Počas tých popoludní som pochopil, že šialenstvo niekedy vedie k poznaniu, že myseľ, hoci roztrieštená a útržkovitá, sa nemusí úplne mýliť. Izba sa znova a znova naplňovala našimi hlasmi, zatiaľ čo Lan snežilo z hlavy a drevená podlaha okolo mojich kolien belala, ako sa okolo nás rozkrývala minulosť.

No a potom to, čo sa udialo v školskom autobuse. V to ráno, tak ako každé iné, si ku mne nikto neprisadol. Oprel som si hlavu o okno a sústredil som pohľad na svet vonku, fialkastý v rannom šere: Motel 6, ešte zatvorená Klinova práčovňa, bėžová toyota bez kapoty odstavená v predzáhradke s hojdačkou z pneumatiky napoly zapadnutej v blate. Keď autobus zrýchľil, časti mesta sa mi roztočili pred očami ako veci v práčke. Chlapci okolo mňa sa postrkovali. Za krkom som cítil vánok, keď útočnými pažami a pästami rozrážali vzduch. Vedel som, že črty mojej tváre sú v týchto končinách nezvyčajné, a tak som hlavu silnejšie pritlačil k oknu, aby som sa vyhol úderom. Vtom sa vonku uprostred

parkoviska zablysko. To, že sa zablysko iba v mojej hlave, som si uvedomil až vtedy, keď som za sebou začul hlasy. Niekoľko mi treskol hlavu o sklo.

„Vyprávaj anglicky,“ okríkol ma chlapec s blond vlasmi ostrihanými podľa hrnca. Červený podbradok sa mu triasol.

Tie najkrutejšie múry sú zo skla, mami. Mal som chuť tú sklenenú tabuľu rozbiť a vyskočiť von.

„Hej!“ Chlapec s podbradkom sa ku mne naklonil, ústa, z ktorých mu kyslo páchlo, mal tesne pri mojom líci. „Si nemý, či čo? Nevyprávaš anglicky?“ Schytil ma za plece a otočil k sebe. „Kukaj na mňa, keď s tebou hovorím.“

Mal len deväť, no dialekt zlumpačených amerických otcov zvládol na jednotku. Chlapci sa zhŕkli okolo mňa, očakávali, že bude zábava. Cítil som ich čerstvo vyprané oblečenie, levandulovú a orgánovú aviváž.

S napätím čakali, čo sa bude diať. Keď som zavrel oči a neurobil nič, ten chlapec mi jednu vlepil.

„Vyprávaj.“ Koniec mäsitého nosa mi zaboril do líca. „To nevieš anglicky ani bú?“

Druhá facka prišla zhora od iného chlapca.

Chlapec ostrihaný podľa hrnca ma schytil za bradu a otočil mi hlavu k sebe. „Povedz teda moje meno.“ Žmurkol, dlhé blondáve mihalnice, ktoré akoby ani nemal, sa zachveli. „Jak včera v noci tvoja matka.“

Vonku za oknom padali listy, veľké a vlhké, ako špinavé bankovky. Podvolil som sa a vyslovil som jeho meno.

Celého ma naplnil ich smiech, nebránil som sa tomu.

„Ešte raz,“ rozkázal.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Na Zemi sme na chvíľku nádherní.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.